

NAČIN UDRUŽIVANJA I MEĐUNARODNE SARADNJE FORENZIČARA U DRŽAVAMA EVROPSKE UNIJE I DRŽAVAMA REGIONA

Doc. dr Aleksandar B. Ivanović
Forenzički Centar Uprave Policije Crne Gore
E-mail: ialeksandar@t-com.me

Msc Aleksandar R. Ivanović
Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru
E-mail: aleksandarivanovic84@yahoo.com

Apstrakt: U radu će biti prikazan način udruživanja forenzičara u državama Evropske Unije i državama u regionu. Udruživanje forenzičara predstavlja *condicio sine qua non* za uspešnu saradnju na polju pronalaženja, fiksiranja, izuzimanja, slanja na veštačenje i veštačenja materijalnih tragova, kao radnji na kojima se zasniva obezbeđivanje dokaza za razrešavanje krivičnih dela. Udruživanje forenzičara se realizuje preko dva udruženja: Evropsko udruženje forenzičkih naučnih institucija (ENFSI) i Euroexpert. Prvo udruženje (ENFSI) organizuje forenzičke (uglavnom policijske) institucije država Evropske Unije i država koje to nameravaju da postanu, dok drugo udruženje (Euroexpert) organizuje isključivo forenzičke institucije iz država EU. Rad pomenutih udruženja se najviše bazira na standardizaciju metoda koje se koriste u forenzici, zatima na izradi intencionalnih baza podataka (npr. Baza podataka DNK), koje članice ovih udruženja koriste za svoj operativni rad, kao i pomoć pri radu na komplikovanim i teškim krivičnim delima. Važno je pomenuti da su članovi ENFSI-a od država regiona, forenzički centri policije Srbije, Crne Gore, Slovenije i Hrvatske, a treba poraditi na prijemu sličnih institucija iz Bosne i Hercegovine, Makedonije i drugih država regiona, što bi dalo doprinos saradnji i koordinaciji u kriminalističko-forenzičkim istragama.

Ključne reči: veštačenje, forenzičke nauke, „Evropsko udruženje forenzičkih naučnih institucija“, „EURO-EXPERT“, Evropska Unija.

UVOD

Sklonost kriminalaca da svoje kriminalne aktivnosti vrše na teritoriji više zemalja, tj. internacionalizacija kriminaliteta je fenomen, star verovatno koliko i same državne granice. Međutim, u današnjem vremenu globalizacije ljudskog društva kriminalitet doživljava toliku ekspanziju, da je problem njegovog suzbijanja i sprečavanja ozbiljniji nego ikada. Shodno ovoj konstataciji, a u cilju što efikasnijeg suprotstavljanja savremenim oblicima kriminaliteta, države su upućene na uzajamnu saradnju. Ta saradnja se uglavnom odvija na polju

međunarodne krivično pravne pomoći, kao i na polju međunarodne policijske saradnje.¹ Međutim, ako uzmemo u obzir činjenicu da se sveukupno suprotstavljanje savremenim oblicima kriminalnog ispoljavanja danas mora zasnivati na naučnoj osnovi, nameće se pitanje, da li je međunarodna saradnja na nivou sudskih i policijskih organa dovoljna za uspešno suzbijanje i sprečavanje kriminaliteta.

Naime, u cilju unapređenja delatnosti na polju suzbijanja i sprečavanja kriminaliteta države moraju primenjivati razvijenije i savršenije metode koje podrazumevaju upotrebu naučno-tehnoloških i tehničkih dostignuća. Uloga naučnog dokaza, kako se popularno naziva veštačenje, na planu suzbijanja kriminaliteta, danas je dobro poznata. Naime, iskustvo nam govori da materijalni dokazi, čiju autentičnost garantuju naučni metodi njihovog otkrivanja i korišćenja, predstavljaju nezamenljivo sredstvo u postupku dokazivanja krivičnih dela.

Na osnovu izloženog, nameće se zaključak da je pored međunarodne krivično pravne pomoći, odnosno međunarodne policijske saradnje nepohodna međunarodna saradnja i u sferi nauke o suzbijanju i sprečavanju kriminaliteta (kriminalistike), i to naročito u delu kriminalističke tehnike, koja u poslednje vreme preuzima primat nad kriminalističkom taktikom. Naime, temelj međunarodne saradnje na polju sprečavanja i suzbijanja kriminaliteta treba da bude međunarodna policijska saradnja u smislu razmene informacija, organizovanje zajedničkih akcija i sl., dok bi logičan nastavak te saradnje trebao da bude međunarodna saradnja u izradi kompleksnih standardizovanih postupaka otkrivanja i dokazivanja krivičnih dela. Shodno navedenom, javlja se potreba za povezivanjem i koordinacijom istraživačkog rada, zatim povezivanjem baza podataka (DNK, crteža papilarnih linija i sl.) i uzoraka (oružja, obuće, lakova, auto guma, vlakana, droga itd.). Svetski, a naročito evropski integracioni procesi i proces harmonizacije pravnih sistema koji prati te tokove, u značajnoj meri utiče na ubrzanje razvoja nauka koja se bave kriminalitetom, a u okviru njih, naročito kriminalističke tehnike. Da bi se formirao efikasan sistem za suprotstavljanje savremenim oblicima kriminaliteta, tj. sistem koji više ne poznaje državne granice, neophodna je koordinacija i harmonizacija metoda otkrivanja i dokazivanja krivičnih dela na međunarodnom nivou.² Ovakva potreba prepoznata je od strane država Evropske Unije što je za rezultat imalo osnivanje forenzičkih udruženja ENFSI i Euroexpert, čije su osnovne delatnosti standardizacija metoda koje se koriste u forenzici, izrada internacionalnih baza podataka (npr., baza podataka DNK), kao i pomoći pri radu na razjašnjavanju komplikovanih i teških krivičnih dela.

¹ Više o tome Balzer J. A.; *International police cooperation: oportunities and obstacles*, Policing in Central and Eastern Europe: comparing firsthand knowledg with expirience from the West, College of Police and Security studies, Ljubljana, 1996, str. 63-74.

² Feješ I.; *Tendencije razvoja kriminalistike u XXI veku*, Zbornik radova, *Prvi naučni skup sa međunarodnim učešćem - Pravo i forenzika u kriminalistici*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2009, str. 182.

Pre nego što izložimo načine međunarodne saradnje na polju razvoja i standardizacije naučnih metoda u cilju njihove efikasnije primene u suprotstavljanju kriminalitetu, najpre je neophodno da ukažemo na samu ulogu kriminalističko-tehničkih metoda, mera i sredstava u postupku otkrivanja, razjašnjavanja i rasvetljavanja krivičnih dela.

Kriminalistička tehnika je grana kriminalistike koja se bavi usavršavanjem i primenom egzaktnih naučno-tehničkih metoda radi registracije i identifikacije lica i stvari i pronalaženjem, fiksiranjem i tumačenjem materijalnih tragova u cilju suzbijanja kriminaliteta, otkrivanja počinitelaca i rasvetljavanja krivičnih dela i događaja. Kriminalistička tehnika proučava zakonomernost nastanka krivičnih dela u smislu njihove materijalne strane (mesto, način, sredstvo i vreme izvršenja), pronalazi specijalne (specifične) kriminalističko tehničke metode i naučno-tehnička sredstva i materijale za otkrivanje, objašnjenje i dokazivanje krivičnih dela i njihovo sprečavanje. Kriminalistička tehnika ima preventivni aspekt, koji dolazi do izražaja u izučavanju i pronalaženju naučno-tehničkih metoda i sredstava za sprečavanje krivičnih dela. Kriminalističko tehničko-veštačenja su danas integralan faktor funkcije otkrivanja i razrješavanja kriminaliteta.

Svako veštačenje, pa tako i kriminalističko-tehničko veštačenje, podrazumijeva naučno-stručno obrazloženo vrednovanje, obradu i kritičku ocenu datog činjeničnog materijala od strane pozvanog veštaka, u pogledu određenog pitanja. Iz pomenutog je vidljivo da je u okviru procesa veštačenja odlučujuća uloga veštaka. Svaka definicija veštaka podrazumeva njegovu procesnu sposobnost, besprekorne moralne i etičke kvalitete i naravno nespornu stručnost. Veštak mora vladati bogatim ekspertiznim iskustvom i primenjivati teorijska znanja i specijalne (specifične) naučne metode prilikom ispitivanja predmeta veštačenja (materijalnog traga) koji imaju to svojstvo da nisu pristupačni svačijem zapažanju. Stoga, rad veštaka predstavlja stvaralačko i kreativno primenjivanje nauke. U savremenoj evropskoj praksi poslovi kriminalističko-tehničkog veštačenja, kao i kriminalističke tehnike uopšte nose naziv *forenzičke nauke*. Pod forenzičkim naukama se podrazumeva skup naučnih principa i tehničkih metoda koje se primenjuju kod istraživanja krivičnih dela radi dokazivanja postojanja krivičnog dela i pomoći, prvenstveno pravosuđu, da utvrdi počinioca krivičnog dela, tj., Forenzika podrazumeva primenu naučnih metoda kod otkrivanja i tumačenja (veštačenja) materijalnih tragova, pa se i stručnjaci koji obavljaju ove poslove nazivaju forenzičari. Forenzičke nauke se primenjuju u cilju davanja odgovora na specifična pitanja, od kojih su tri temeljna: Da li je izvršen zločin? Ko ga je počinio? Kako je isti izvršen?

Sama riječ Forenzika potiče od naziva jednog trga u starom Rimu, koji se zvao *Forum Romanum*. Na pomenutom trgu su se u okviru nekog sudskog spora, od strane odbrane i tužbe iznosile činjenice vezane za sami spor ili krivično delo, pa se to uzima i kao preteča načina iznošenja činjenica u sudskom postupku.

U demokratskim društvenim sistemima sa nezavisnim sudstvom, ispitivanja koja se vrše u forenzičkim laboratorijama i mišljenje forenzičkog stručnjaka postali

su nezaobilazni za uspešan sudski proces i pravedno kažnjavanje. Dokaz dobijen pomoću forenzičkih analiza, često ima odlučujući uticaj na to da li će optuženi biti proglašen krivim ili ne, kao i na visinu kazne. Odgovornost forenzičkog stručnjaka je stoga velika. Nije dovoljno da struku poznaje do tančina i da se njegov rad odlikuje najvišim nivoom kvaliteta - takođe je značajno da forenzički stručnjak uvek postupa etički. Krivične prijave koje nijesu poduprte forenzičkim dokazima najčešće i uglavnom završe kod tužioca, odnosno dalje se ne procesuiraju.

Iako je prva knjiga iz oblasti forenzičke medicine objavljena 1400. godine u Kini, naučno istraživanje zločina, postalo je složenije tek u zadnjih sto godina. Naročito je dekada od 1990 do 2000 godine, bila značajna po napredku na polju forenzičkih nauka i njene primene u istraživanju zločina. Pa se u tom periodu, slično kao kod usavršavanja iz oblasti medicine, odmaklo od uopštavanja iz oblasti forenzike prema određenim specijalizacijama u okviru iste. U pomenutom periodu se izraz kriminalistička tehnika, odnosno naučno istraživanje zločina, zamenjuje sa izrazom *forenzičke nauke*, ali je kriminalistička tehnika samo deo celokupnog širokog polja specijalnosti koje obuhvata forenzika. Pomenute specijalnosti koje obuhvata pojam forenzičkih nauka možemo predstaviti putem sledeće podele:

1. *Forenzička kriminalistika*, koja obuhvata:

- a) analizu droga;
- b) forenzičku hemiju (analiza tragova baruta, eksploziva, poreklo nepoznatih supstanci i sl.)
- c) analiza tragova (kombinovanje metodologije mikroskopskih, instrumentalnih i hemijskih tehnika pri pregledu dlaka, vlakana, stakla, zemlje i sl.)
- d) analiza vatrenog oružja (analiza vatrenog oružja, projektila, čaura i sl.)
- e) analiza latentnih tragova papilarnih linija-daktiloskopija (analiza tragova papilarnih linija na mjestu događaja ili na predmetima koji su dostavljeni u forenzičku laboratoriju)
- f) forenzička serologija (analiza biohemije, serologije, imunologije, hematologije, individualizacija krvi i sl.)
- g) analiza DNA (analiza krvi, sperme, pljuvačke, tkiva i sl.)
- h) analiza tragova otisaka-utisaka (analiza tragova obuće, stopala, tragova automobilskih guma i sl.)
- i) analiza spornih dokumenata (analiza rukopisa, dokumenata, analiza pečata, štambilja i sl.)
- j) analiza mesta događaja (zločina)

2. *Forenzička medicina*, koja obuhvata između ostalog i analizu uzroka i načina smrti, način i uzrok zadobijenih rana, kao rezultata nezgode ili nasilnog ponašanja

3. *Forenzička antropologija*, koja između ostalog obuhvata prepoznavanje i ispitivanje ostataka ljudskih kostura (jesu li pronađene kosti ljudskog porijekla,

vrstu njihovog oštećenja, približno doba, visinu i stas osobe kojoj su iste pripadale i sl.).

4. *Forenzička odontologija*, koja između ostalog obuhvata upoređivanje rengentskih snimaka zuba neidentifikovanog ljudskog tijela sa zaživotnim zubnim kartonima poznatih lica u svrhu identifikacije ostataka, kao i analizu i upoređivanje tragova ugriza, kod krivičnih dela kao što su silovanje, seksualno motivisana ubistva, zlostavljanje dece i sl.

5. *Forenzička toksikologija*, koja između ostalog obuhvata analizu dejstva droga, hemikalija i otrova na ljudsko telo, kao i veštačenja iz zaštite životne sredine.

6. *Forenzička entomologija*, koja se bavi istraživanjima životnog ciklusa insekata na odumrlom organizmu i korestiće se tim podacima, forenzičari entomolozi, dolaze do određivanja vremena smrti i sl.

7. *Forenzička fotografija*, koja se bavi fotografskim dokumentovanjem mesta događaja krivičnog dela i materijalnih tragova.

8. *Ostale forenzičke nauke*, kao što su forenzičko mašinstvo, forenzička psihologija, forenzička informatika i druge.

Kriminalističko-tehnički odnosno forenzički dokaz je materijalni dokaz, koji je u demokratskim društvima, nepogrešiv put za pošten i uspešan sudski proces. Policijske istrage koje nisu poduprte sa takvom vrstom dokaza, završe kod tužioca, ali najčešće na glavnom pretresu budu oborene zbog nedostatka dokaza. U savremenom pravosuđu i uopšte u svremenom društvu, problematika veštačenja odnosno ekspertiznosti, postaje ne samo složenija nego i umnogome odgovornija. Veštačiti odnosno utvrditi uzorke kod teških krivičnih dela ubistava, udesa sa katastrofalnim posledicama, utvrditi vrstu i količinu nečije odgovornosti kod havarija nuklearnih elektrana (primer Černobila ili ostrvo Tri Milje u SAD-eu), havarija kod velikih industrijskih pogona (primer hemijskog kompleksa Bopal u Indiji) i u drugim sličnim situacijama, povlači za sobom veliku odgovornost veštaka. Od forenzičkog dokaza u najvećoj meri zavisi da li će doći do oslobađajuće ili okrivljujuće presude, takođe forenzički dokaz utiče i na visinu kazne. Iz pomenutog, prilikom istraživanja materijalnih tragova sa lica mesta krivičnog dela, forenzički dokaz mora da bude na najvišem stručnom i etičkom nivou.

Nema te struke koje se direktno ili indirektno, u većoj ili manjoj meri ne dotiču aktivnosti koje treba preduzeti prilikom ulaska neke države u Evropsku Uniju. Tako ni profesija veštaka-forenzičara nije mimoidena. Kako se trenutno opšte društvena situacija razvija, možemo očekivati čak i pojačanu aktivnost veštaka-forenzičara u sudskim postupcima. Naime, sve se više usložnjava društveni život, sve je više tehničkih i tehnoloških inovacija, sve je veći broj propisa. Ulaskom neke države u Evropsku Uniju zaoštrit će se pitanje konkurencije obavljanja poslova veštačenja, kao posledica slobode kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala. Na ovu činjenicu veštaci-forenzičari u državama koje imaju ambiciju da

postanu članovi Evropske Unije (kao što su Srbija i Crna Gora) ne smeju biti nezainteresovani, nego moraju već sada potražiti odgovore na nivou potreba i perspektive svoje struke, kako u svojim državama, tako u bliskoj budućnosti i u Evropskoj Uniji.

1. UDRUŽENJE «EURO-EXPERT»

Kako Evropska Unija, između ostalog podrazumijeva slobodan protok stručnjaka i njihovo internacionalno angažovanje, odavno se pojavila potreba za zajedničkim standardima u oblasti veštačenja, kao i za standardizaciju i unifikaciju nadležnih organizacija veštaka-forenzičara u državama Evropske Unije. Iz pomenutih razloga 1998. godine je osnovano Udruženje «Euro-Expert», kao krovno udruženje koje čine udruženja sudskih veštaka iz sledećih država članica Evropske Unije:³

- Savezno Udruženje javno imenovanih i zakletih eksperata Nemačke,
- Akademija eksperata Engleske,
- Federalno nacionalno društvo sudskih veštaka Francuske,
- Konfederacija zakletih i izabranih sudskih veštaka Austrije,
- Komora sudskih veštaka Češke Republike,
- Komora sudskih veštaka Mađarske,
- Udruženje sudskih veštaka Portugala i
- Generalni savet eksperata Španije.

Sedište udruženja «Euro-Expert» se nalazi u Luksemburgu, a generalni sekretarijat kao njegovo izvršno telo, nalazi se u Institutu za veštačenja u Kelnu (Nemačka).

Glavni zadaci i ciljevi udruženja «Euro-expert» su razvoj, harmonizacija i obrazovanje u oblasti etičkih normi kod pojedinih oblasti veštačenja, kao i podržavanje integriteta, nezavisnosti, stranačke nepripadnosti, objektivnosti i poverljivosti veštaka-forenzičara u državama Evropske Unije. Osim toga «Euro-Expert» predstavlja posredničko udruženje između veštaka-forenzičara i Evropske Komisije, Evropskog parlamenta, Evropskog suda i drugih institucija Evropske Unije, kao i drugih evropskih i međunarodnih institucija veštaka. Zatim «Euro-Expert» ima zadatak da podstiče i neguje saradnju i odnose sa sudskim organima, institucijama pravosuđa, javnim i privatnim organizacijama za akreditaciju i sertifikovanje. Na taj način «Euro-Expert» predstavlja forum za veštačenje, koje dalje razvija i usaglašava veštačenje na evropskom nivou.

³ www.euroexpert.org dostupno 09.04.2010. godine

Od aktivnosti koje «Euro-expert» do sada sproveo izdvojili bi donošenje takozvanog «Code of practice» i obavezni standarda za prijem veštaka u organizaciju veštaka «Association Standardas», koji je obavezujući kako za članove «Euro-Experta», tako i za udruženja veštaka koja imaju nameru da se učlane u ovo renomirano, respektabilno i referentno udruženje.

«Code of practice» služi za uređivanje zahteva koji se odnose na stručni i lični integritet pojedinih sudskih veštaka iz država članica Evropske Unije. Udruženja veštaka koja su članovi «Euro-Experta», obavezna su da u svoje članstvo primaju samo one veštake koji ispunjavaju ove uslove. Radi se o uslovima koje više manje zahteva svako udruženje sudskih veštaka, a to su raspolaganje sa naročitim stručnim znanjem, besprekornim (neporočnim) ponašanjem i nekažnjavanjem. Veštak-forenzičar je u obavezi da u svom radu sprovodi doživotno obrazovanje, kako bi uvek mogao raspolagati sa najnovijim stručnim znanjima. Dalji zahtevi podrazumevaju da veštak-forenzičar mora biti nezavisan, stranački neopredeljen i objektivan. Zatim ovaj akt («Code of practice») podrazumeva od veštaka čuvanje tajne i obavezu obaveštavanja suda kod postojanja sukoba interesa. Veštak treba da bude osiguran od odgovornosti i može samo na suzdržan način obavljati svoju delatnost.

«Association Standardas» određuje uslove koje treba da ispunjava osoba koja konkuriše u nacionalno udruženje veštaka-forenzičara, a koje je član «Euro-Experta» ili udruženje koje ima ambiciju da postane član ovog udruženja, a to su:

- Potrebnu osnovnu stručnu kvalifikaciju (obrazovanje), iskustvo i dodatno obrazovanje za oblast u kojoj se prijavljuje da veštači;
- Dovoljno praktično iskustvo kao veštak;
- Navedene zahteve mora dokazati putem izjava, dokumenata (kao na primer, izvršena veštačenja, refernce i sl.);
- Posebna znanja mora dokazati uspešno položenim ispitom pred stručnom komisijom.

Udruženja veštaka-forenzičara koja imaju nameru da postanu članovi «Euro-Experta» moraju ispuniti sledeće:

- Osiguravanje tajnosti svih relevantnih ličnih podataka;
- Pridržavanje aktuelnih (važećih) standarda kod veštaka-članova udruženja;
- Uređen status upisa u imenik i rok do kojeg važi imenovanje, produžavanje i brisanje veštaka iz imenika sudskih veštaka.

2. EVROPSKO UDRUŽENJE FORENZIČKIH NAUČNIH INSTITUCIJA-ENFSI (EUROPEAN NETWORK OF FORENSIC SCIENCE INSTITUTE)

Na 10. Interpolovom simpozijumu iz oblasti kriminalističke tehnike, održanom 1992. godine, začeta je ideja formiranja Evropskog udruženja forenzičkih laboratorija, po uzoru na slično udruženje koje postoji u SAD-u

(ASCLD-Američko udruženje direktora forenzičkih laboratorije). Tako je 1995 godine u Rijswiku u Holandiji, formirano Evropsko udruženje forenzičkih laboratorija ENFSI (engleski European Network of Forensic Science Institutes). Od tada do 2004 godine, članstvo u ENFSI je naraslo na 52 forenzičkih laboratorije iz 33 Evropske zemlje. Korisno je pomenuti da su 2009. godine, kao punopravni članovi ovog udruženja postali: Nacionalni kriminalističko tehnički Centar MUP-a Srbije i Forenzički Centar Uprave Policije Crne Gore.

Članstvo neke forenzičke laboratorije u ENFSI udruženje, podrazumijeva da ista poseduje savremenu opremu za rad, da primjenjuje savremene sofisticirane i standardizovane metode veštačenja, da su zaposleni u toj laboratoriji osposobljeni za rad na pomenutim uređajima i da posjeduju sertifikate za primenu pomenutih metoda.

U okviru ENFSI udruženja aktivno deluje petnaest uskostručnih radnih grupa i to iz oblasti: digitalne fotografije, dokumenata, DNA, droga, vlakana, otisaka prstiju, vatrenog oružja, požara i eksploziva, forenzičke informacione tehnologije, forenzičkog istraživanja govora i magnetofonskih snimaka, rukopisa, tragova oruđa i obuće, automobilskih lakova, saobraćajnih nezgoda i obrade lica mjesta. ENFSI udruženje od samom svog nastanka, radi na formiranju evropske zbirke podataka iz oblasti forenzičkih istraživanja. Među tim zbirkama podataka, najvažnije su baze podataka uzoraka DNA, zatim uzoraka automobilske boje (autolaka), uzoraka vatrenog oružja, uzoraka ekstazi droga i sl. Takođe, ENFSI udruženje je na samom početku svog rada izradilo standarde kontrole kvaliteta pri radu forenzičkih istraživanja i veštačenja. Osim toga ENFSI udruženje je izdalo standardizovana uputstva za rad sa materijalnim tragovima, koji se odnosi na način postupanja sa istima nakon njihovog otkrivanja na mestu zločina. ENFSI udruženje u svom planu rada za period do 2012. godine planira, da u svim forenzičkim laboratorijama, svojim članicama, uvede međunarodni standard kontrole kvaliteta EN ISO/IEC 17025.⁴ Pomenuti standard kvaliteta podrazumeva između ostalog, kontrolu organizacije prilikom rukovođenja, nadzora nad dokumentacijom, nabavke aparature, servisiranje iste, kontrolu potrošnog laboratorijskog materijala, nadzor nad laboratorijskim istraživanjima, preventivnu delatnost i unutrašnji nadzor.

Važno je pomenuti da članovi “Euro-Experta” mogu biti samo udruženja veštaka-forenzičara iz država Evropske Unije, dok slična udruženja iz država koje nisu članovi Evropske Unije, mogu biti samo pridruženi članovi. Što se tiče ENFSI-a punopravno članstvo mogu imati forenzičke institucije koje ne potiču iz država članova Evropske Unije, ali ispunjavaju (stroge) uslove za članstvo u ovo referentno i respektabilno udruženje.

⁴ ISO/DIS 17025-General requirements for the Competence of Testing and Calibration Laboratories.

3. PRUEMSKI SPORAZUM

U cilju što uspješnije borbe protiv terorizma, sedam zemalja Evropske unije (Austrija, Belgija, Francuska, Njemačka, Luksemburg, Holandija i Španija) je 2005. godine u gradu Pruem potpisalo sporazum koji, među ostalim, omogućuje i razmjenu DNK-profila i otisaka prstiju. Ovim sporazumom je svakoj državi potpisnici sporazuma omogućen pristup evidenciji lokalnih baza podataka vezanih za DNK i evidenciji otisaka prstiju svih drugih država potpisnica sporazuma. Pruemski sporazum je nakon donošenja odluke Saveta Evropske Unije 2008. godine postao evropski zakon. Svaka država Evropske Unije mora zato uspostaviti evidenciju DNK podataka i pripremiti posebne pravne propise koji će regulisati njeno vođenje. Do aprila 2010 izvršeno je umrežavanje lokalnih baza podataka DNK-evidencija, sledećih država: Austrije, Njemačke, Španije, Luksemburga, Slovenije, Finske, Bugarske, Rumunije, Francuske i Holandije.

Razmjena DNK-profila tragova obavlja se svakodnevno, broj identifikacija bioloških tragova ljudskog porijekla, a samim tim i počinitelaca krivičnih dela je mnogo veći od očekivanog. Ovde je takođe značajnu ulogu odigrao ENFSI. ENFSI-set mesta u molekuli DNK, koje treba da sadrži DNK-profil, postao je evropski standardni set, a radna grupa eksperata za DNK u ENFSI pripremila je uputstvo za vođenje evidencije DNK.

Godine 2009. je takođe u koordinaciji sa ENFSI-em izvršeno povezivanje evidencije otisaka prstiju u okviru kojeg su povezani kompjuterski AFIS sistemi AFIS sledećih država: Austrije, Nemačke, Luksemburga i Slovenije.

ZAKLJUČAK

Na osnovu svega navedenog može se zaključiti da je na prostoru Evropske Unije, proces standardizacije i unifikacije metoda kriminalističko-tenhničkih veštačenja, koji će biti prihvatljivi i za organe krivičnog pravosuđa raznih zemalja uveliko otpočeo, te da su mnoga načela i zahtevi u oblasti veštačenja, u državama Evropske Unije uređeni. To se najviše sagledava kroz propise koja su donesena u okviru udruženja “Euro-Expert” “Code of Practice” i “Association Standarda”. Ova pravila se primjenjuju i drugim državama Evropske Unije, čija udruženja veštaka-forenzičara još nisu postali članovi “Euro-Experta”. Ubuduće treba planirati veće i intenzivnije aktivnosti na donošenju standarda koji se tiču veštačenja, kao i institucionalizovano učešće prilikom donošenja akata od strane Evropske Unije, a koja se tiču veštačenja.

Kao dugoročni cilj u pravcu standardizacije i unifikacije obavljanja poslova veštačenja, treba da bude prijem udruženja sudskih veštaka u “Euro-Expert”, kao i poboljšanje saradnje između veštaka u Evropi.

Veštaci-forenzičari u Srbiji i Crnoj Gori, kao državama koje imaju ambiciju da postanu članovi Evropske Unije, moraju da odgovore na izazov koji se pred njima postavlja, a to je:

- Ovladaju poznavanjem pravnog sistema Evropske Unije, naročito sa

strukovnog aspekta;

- Da sprovede permanentno obrazovanje (doživotno učenje i usavršavanje);
- Da imperativno poštuju zadate rokove prilikom veštačenja;
- Da nacionalna udruženja veštaka-forenzičara rade na učlanjenju u “Euro-Expert” i primenjuju u praksu propise ovog udruženja.

LITERATURA

1. Balzer J. A.; *International police cooperation: oportunities and obstacles*, Policing in Central and Eastern Europe: comparing firsthand knowledg with expirience from the West, College of Police and Security studies, Ljubljana, 1996, str. 63-74.
2. Čukić D.; *Pozdravni govor Predsjednika Udruženja sudskih vještaka Crne Gore*. Nauka u službi pravosuđa. Udruženje sudskih vještaka Crne Gore, 2001.
3. Feješ I.; *Tendencije razvoja kriminalistike u XXI veku*, Zbornik radova, *Prvi naučni skup sa međunarodnim učešćem - Pravo i forenzika u kriminalistici*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2009.
4. Golja J.; *Evropsko združenje forenzičnih laboratorijev ENFSI*. Dnevi varstvoslovja-VPVS Ljubljana, 2002.
5. Golja. J.; *Kriminalističnotehnično izvedenstvo v Evropi in v Sloveniji*. Slovenski dnevi varstvoslovja-VPVS Ljubljana, 2004.
6. Henry L., Labriola J.; *Famoust Crimes Revisited*: NZMH-Zagreb, 2005.
7. Ivanović A.; *Doprinos kriminalističko-tehničkog stručnjaka prevenciji kriminalsteta*. Perjanik 3. MUP RCG, 2003.
8. *ISO/DIS 17025-General requirements for the Competance of Testing and Calibration Laboratories*.
9. Krtalić V.; *Vještačenje u Eupri aktualna pitanja i odgovori*. Drugi Kongres sudskih vještaka-Opatija. Zbornik radova. Hrvatsko društvo sudskih vještaka, 2010.
10. Milošević M.; *Stručna lica u krivičnom postupku*; Policijska akademija, Beograd, 1996.
11. Modly D.; *Kriminalistička tehnika u funkciji službe unutrašnjih poslova*. Priručnik br. 3. Zagreb, 1979.
12. Modly D.; *Nauka i stručnost u službi pravde*. Priručnik br.6. Zagreb, 1986.
13. Rakočević V.; *Osvrt na aktuelni koncept organizacije kriminalističkih vještačenja u Crnoj Gori i Srbiji*. Expertus Forensic broj 1. 2003.
14. Svensson A.; *Technikue of crime scene investigation*. Elsevier, New York, 1981.
15. The ENFSI Strategic plan 2002-2008.
16. www.euroexpert.org dostupno 09.04.2010. godine

**METHOD OF ASSOCIATION AND INTERNATIONAL
COOPERATION IN FORENSIC EXPERTS OF THE EUROPEAN UNION
AND COUNTRIES OF THE REGION**

Summary: *The paper will show method of association of forensic experts in the states of the European Union and countries in the region. Association of forensic experts is condition sine qua non for successful cooperation in the field of finding, fixing, exclusions, sent for expert evaluation and testimony material traces, such action is based on providing evidence for resolving criminal cases. There are two unions of forensic experts in Europe: the European association of forensic science institutions (ENFSI) and Euroexpert. First union (ENFSI) organizes forensic (mostly police) institutions of the European Union and the countries that intend to become, while the latter association (Euroexpert) organized exclusively forensic institutions from EU countries. The work of these associations are mostly based on the standardization of methods used in forensics and development of international database (eg, DNA Database) that members of these associations are used for their operations, and giving help working on the solving complicated and serious crimes. It is important to note that members of ENFSI in our region are police forensic centers from Serbia, Montenegro, Slovenia and Croatia, and there is a need for associating of similar institutions from Bosnia and Herzegovina, Macedonia and other countries in the region, which would give contribution to the cooperation and coordination in forensic crime investigations.*

Key words: *expert, forensic science, "European Association of forensic science institutions," EURO-EXPERT, the European Union.*